

©Documentul a fost pus la dispoziție cu sprijinul Consiliului Superior al Magistraturii din România (www.csm1909.ro) și R.A. „Monitorul Oficial” (www.monitoruloficial.ro). Permisivitatea de a republica această traducere a fost acordată exclusiv în scopul includerii sale în baza de date HUDOC.

©The document was made available with the support of the Superior Council of Magistracy of Romania (www.csm1909.ro) and R.A. „Monitorul Oficial” (www.monitoruloficial.ro). Permission to re-publish this translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court’s database HUDOC.

Emitent: CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI
Publicată în : MONITORUL OFICIAL nr. 162 din 7 martie 2011

HOTĂRÂREA
din 8 iunie 2010,
definitivă la 8 septembrie 2010,
în Cauza Andreescu împotriva României
(Cererea nr. 19.452/02)

În Cauza Andreescu împotriva României,

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Secția a treia), reunită într-o cameră compusă din: Josep Casadevall, președinte, Elisabet Fura, Corneliu Bîrsan, Boštjan M. Zupančič, Alvina Gyulumyan, Ineta Ziemele, Luis López Guerra, judecători, și Santiago Quesada, grefier de secție,

după ce a deliberat în camera de consiliu la data de 18 mai 2010,

pronunță prezenta hotărâre, adoptată la aceeași dată:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află o cerere (nr. 19.452/02) îndreptată împotriva României, prin care un cetățean al acestui stat, domnul Gabriel Andreescu (*reclamantul*), a sesizat Curtea la 29 martie 2002, în temeiul art. 34 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (*Convenția*).

2. Reclamantul a fost reprezentat de doamna Livia Cîntează, avocat în București. Guvernul român (*Guvernul*) a fost reprezentat de agentul guvernamental, domnul Răzvan-Horațiu Radu, din cadrul Ministerului Afacerilor Externe.

3. Reclamantul se plânge de încălcarea dreptului său la libertatea de exprimare ca urmare a condamnării sale sub aspect penal și civil pentru calomnie, precum și de încălcarea dreptului său la un proces echitabil, în condițiile în care a fost condamnat de către instanța de recurs fără a fi audiat, după ce a fost achitat în primă instanță.

4. La 15 ianuarie 2009, președintele Secției a treia a hotărât să comunice Guvernului cererea. Întemeindu-se pe dispozițiile art. 29 alin. 3 din Convenție, acesta a hotărât, de asemenea, ca admisibilitatea și fondul să fie examinate împreună.

ÎN FAPT

I. Circumstanțele cauzei

5. Reclamantul s-a născut în 1952 și locuiește în București.

A. Geneza cauzei

6. Reclamantul este un militant pentru drepturile omului recunoscut în România. El este membru fondator al Comitetului Helsinki Român și a fost inițiatorul mai multor asociații nonguvernamentale care militează pentru drepturile omului. De asemenea, reclamantul este conferențiar universitar, predând Etică și Științe politice, și colaborează în mod constant cu mai multe ziare și publicații.

7. În timpul regimului comunist, înainte de anul 1989, reclamantul a suportat persecuții, a fost arestat sau i s-a stabilit domiciliu obligatoriu pentru că a criticat regimul de atunci în ceea ce privește problema încălcării drepturilor omului, pentru că a acordat interviuri presei occidentale, precum și pentru că a condus acțiuni de protest pașnice, cum ar fi greva foamei.

8. La 9 decembrie 1999 a fost publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, Legea nr. 187/1999 privind accesul la propriul dosar și deconspirarea Securității ca poliție politică*). Conform acestei legi, orice cetățean român sau străin care a obținut cetățenia română după 1945 are dreptul să cunoască conținutul dosarului întocmit cu privire la persoana sa de către organele poliției politice a fostului regim. În plus, legea dispune că orice persoană care a făcut obiectul unui dosar din care rezultă că a fost pusă sub supraveghere de către Securitate are dreptul de a cunoaște identitatea agenților serviciilor secrete și a colaboratorilor lor care au contribuit cu informații la dosar. În sfârșit, legea prevede că toți cetățenii români, mass-media, organizațiile nonguvernamentale și instituțiile publice au dreptul de a li se permite accesul la informații de interes public privind calitatea de agent sau de colaborator al fostei Securități a persoanelor care ocupă funcții publice, precum președinția României, funcții guvernamentale sau parlamentare, funcțiile de prefect, de judecător sau de inspector general de poliție. Accesul la aceste informații de interes public privește, de asemenea, persoanele aflate la conducerea bisericilor și cultelor religioase recunoscute, precum și membrii Academiei Române.

Notă

*) Legea nr. 187/1999 a fost abrogată prin art. 38 alin. (2) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 24/2008 privind accesul la propriul dosar și deconspirarea Securității, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 182 din 10 martie 2008.

9. Legea nr. 187/1999 a instaurat un organism public însărcinat cu aplicarea acesteia, și anume Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității (CNSAS).

10. Dezbaterile politice în jurul acestei legi și al aplicării sale a fost considerabilă, iar acoperirea mediatică a fost și continuă să fie importantă. Reclamantul a fost unul dintre promotorii acestei legi între 1989 și data adoptării acesteia în 1999.

11. În luna iunie 2000, reclamantul s-a adresat CNSAS solicitând accesul la propriul dosar de informații creat de către fosta Securitate. El nu a primit răspuns în termenul de 30 de zile prevăzut de art. 12 din Legea nr. 187/1999. În luna septembrie 2000, reclamantul a adresat CNSAS o nouă cerere solicitând să fie informat dacă membrii Sinodului Bisericii Ortodoxe Române au fost sau nu colaboratori ai fostei Securități. Reclamantul nu a primit răspuns în termenul prevăzut de lege.

B. Conferința de presă organizată de reclamant la 20 februarie 2001

12. În absența unui răspuns la solicitările adresate CNSAS, reclamantul a anunțat o conferință de presă programată pentru data de 20 februarie 2001, în cadrul căreia intenționa să își exprime preocuparea cu privire la lipsa de eficiență practică a procedurilor prevăzute de Legea nr. 187/1999.

13. În cursul conferinței de presă el a declarat ziariștilor prezenți că este dezamăgit de modul în care este aplicată Legea nr. 187/1999 și a denunțat problemele legate de aplicarea legii, probleme care erau de natură să aducă atingere atât drepturilor persoanelor particulare, cât și interesului public. Reclamantul a invitat autoritățile să respecte legea, iar publicul să urmărească acest aspect cu vigilență.

14. Ca răspuns la întrebările ziariștilor cu privire la cauzele lipsei de eficacitate a activității CNSAS, reclamantul a menționat lipsa de profesionalism, indiferența și lenea membrilor Colegiului CNSAS.

15. Întrebat de ziariști cu privire la îndoielile pe care le-ar putea avea în ceea ce privește independența membrilor CNSAS, el a răspuns că o singură persoană îi inspira neîncredere din cauza presiunilor care au fost exercitate asupra sa în timpul regimului comunist, presiuni având ca scop să îi distrugă rezistența și să o determine să se plieze indicațiilor regimului. Reclamantul l-a nominalizat pe A.P., membru al Colegiului CNSAS, personalitate publică recunoscută în domeniul culturii, fost ministru al culturii și, ulterior, al afacerilor externe. Prezintă motivele pe care își fundamenta bănuielile, reclamantul a precizat că „desigur, asta nu este o dovadă că neapărat dl [A.P.] a colaborat într-un fel cu Securitatea“. Reclamantul a evocat, de asemenea, funcțiile acceptate de către A.P. în unul dintre primele guverne de după 1989, precum și remarcile publice ale acestuia cu privire la „marile dileme morale din spatele dosarelor“ și reticența sa în ceea ce privește deconspirarea poliției politice, manifestată în cursul dezbaterilor publice dedicate acestui subiect.

16. Evocând episodul Mișcării pentru Meditație Transcendentală și al Grupului de la Păltiniș la care o parte a intelectualității românești, printre care și A.P., s-a afiliat înainte de 1989, suferind represaliile regimului comunist, reclamantul s-a referit la metodele utilizate de poliția politică pentru a distruge rezistența psihică a persoanelor vizate, precum anchete abuzive, amenințări, intimidări, înscenări și hărțuiri. Potrivit reclamantului, persoanele care făcuseră obiectul unor anchete erau puse în situația de a continua să prezinte explicații agenților Securității „cu ocazia unor discuții ulterioare“, fiind astfel determinate să cedeze progresiv presiunilor și să acționeze împotriva propriei conștiințe.

17. Reclamantul și-a exprimat, în același timp, considerația față de A.P. și înțelegerea față de atitudinea de supunere a acestuia față de fostul regim, persoană „care, fără a fi un erou, nu are un caracter rău“.

18. Reclamantul a subliniat, la sfârșitul intervenției sale, că nu deține probe care să îi permită să afirme că A.P. cedase efectiv presiunilor Securității, dar că a compărut în fața ziariștilor pentru a-și exprima bănuielile și argumentele aferente, „argumente care nu sunt o probă absolută, ci le așteaptă pe cele absolute. Dar probe absolute nu pot fi obținute decât cu colaborarea instituțiilor“.

19. Partea relevantă a intervenției reclamantului, astfel cum a fost transcrisă de Judecătoria Sectorului 4 București în Sentința acesteia din 13 iulie 2001 (paragraful 31 de mai jos), este următoarea:

„Avem un singur caz despre care pot să spun că am o bănuială (...) - cred că avem dreptul să ne exprimăm bănuielile - iar persoana pe care o am în minte este domnul [A.P.]

Dl [A.P.] a fost numit ministru al culturii imediat după Revoluție. Dacă ne uităm pe lista celor care au intrat în structurile de Putere imediat după 1990, vedem că cei cu funcții de decizie au avut ceva în spate. Desigur, asta nu este o dovadă că neapărat dl [A.P.] a colaborat într-un fel cu Securitatea. Pe de altă parte, de-a lungul timpului, dânsul a avut o obediență incredibilă față de premierul de atunci, [P.R.], apoi șeful PD (...) ... dar cea mai flagrantă a fost acceptarea de către [A.P.] a prezenței sale pe lista candidaților pentru Colegiu. Eu cunosc problemele sale anterioare, după ce a terminat în sfârșit - spunea domnia sa - ministeriatul la portofoliul externelor. Când dl [P.R.] l-a solicitat încă o dată pentru această poziție, domnia sa a răspuns «Da» și, nu numai că a răspuns «Da», ci a dus o întreagă politică de convingere a opiniei publice că are acest drept. Deși nu avea acest drept, conform Legii dosarelor. Îmi amintesc dezbaterile pe care am avut-o la GDS privind acceptabilitatea numirii lui [M.D.] și a lui [A.P.], și prezența sa aici, genul de argumentare pe care a avut-o domnia sa aici. El s-a referit, cu un anumit patos, la marile dileme morale din spatele dosarelor, la câtă dramă se ascunde în aceste dosare. Și pe acestea nu le poți trata oricum, ca un copil, încât după aceste săptămâni de discuții trebuie să vă spun că mai mulți membri ai GDS erau convinși că dl [A.P.] are o problemă la dosar. Că dânsul se comporta cum se comporta datorită dosarului său. De ce acest lucru? De ce dl [A.P.], a cărui personalitate am motive să o apreciez, a colaborat cu Securitatea? Lucrul este foarte simplu și explicabil, nu pentru un om care este construit rău, ci pentru un om care nu este un erou, care are inteligența absolut precisă și elaborată a opoziției pe vremea aceea la strategiile Securității. Dânsul, știți, a fost scos afară din Partid și a avut probleme cu Securitatea datorită Meditației Transcendentale. Este tot o înscenare a Securității, care folosea un agent străin pentru gruparea esoterică numită «Meditația transcendentă». În orice caz, în această activitate au fost prinși mai mulți intelectuali de prestigiu și acțiunea a reușit să intimideze intelectualitatea românească cel puțin pentru o perioadă de timp. Una dintre victime a fost dl [A.P.]. Și, evident că în această situație ești chemat la Securitate, ți se bate cu pumnul în masă, ești amenințat, ești pus să dai nenumărate declarații - și lucrul ăsta se întâmplă nu o singură dată, se întâmplă de nenumărate ori. Și există o tehnică extraordinară în a se introduce pe hârtia pe care urmează să o semnezi

lucruri de care devii responsabil, pe care ți le asumi, și știi lucrul acesta. Au fost situații la Rahova, când securiștii veneau în stol și băteau cu pumnul în masă și spuneau: «Semnează! Semnează! Semnează!...» Și ca să-ți dai seama că totuși verbul acela era asertiv și nu optativ, lucrul acesta presupune o anumită răceală, furie în tine și o anumită stăpânire. Eu nu cred că dl [A.P.] are puterea... Și nu cred că are nici dexteritatea textelor de lege pentru a rezista unei astfel de presiuni. De-a lungul anilor, dl [A.P.] a făcut parte din Grupul de la Păltiniș. Asta presupunea o activitate aflată în centrul atenției Securității. Desigur că oamenii care fuseseră anchetați anterior trebuiau să dea la noi întâlniri explicații despre discuțiile de acolo și așa, încet, încet, făceai greșeli și fiecare greșeală îți încărca dosarul și devii din ce în ce mai slab și ajungi să faci lucruri pe care inițial niciodată nu-ți puteai imagina că le-ai făcut. Probabil că dl [A.P.] are o imensă jenă și din cauza asta nu a putut să vorbească în 1990 despre ce cred eu că ar fi trebuit să vorbească. Subliniez: eu nu am probe. Eu am vorbit în fața dvs. apelând la bănuieli și la pseudo-argumente. Adică la argumente care nu sunt o probă absolută, ci le așteaptă pe cele absolute. Dar probe absolute nu pot fi obținute decât cu colaborarea instituțiilor.

20. Discursul reclamantului a cunoscut o largă acoperire mediatică. De exemplu, cotidianul cu difuzare națională „România Liberă” a titrat în ediția sa din 21 februarie 2001: „Gabriel Andreescu a lansat ieri acuzații grave: [A.P.] este bănuیت de a fi colaborat cu fosta Securitate.”

C. Condamnarea penală a reclamantului pentru calomnie

21. La 27 februarie 2001, A.P. a formulat o plângere penală împotriva reclamantului, acuzându-l de insultă și calomnie cu privire la afirmațiile acestuia din cadrul conferinței de presă din 20 februarie 2001. A.P. a solicitat în același timp daune morale în cuantum de un miliard de lei românești vechi (ROL) și obligarea reclamantului să prezinte scuze în public.

1. Procedura în fața Judecătoriei Sectorului 4 București

22. La termenul din 3 iulie 2001, instanța i-a ascultat pe reclamant, pe partea vătămată și pe procuror.

23. Procurorul a solicitat achitarea, cu motivarea că discursul în litigiu exprima o simplă bănuială, iar nu afirmarea unui fapt determinat și că nu exista niciun element susceptibil să demonstreze că reclamantul a acționat cu intenția de a aduce prejudicii de imagine părții vătămate.

24. În concluziile depuse în scris, reclamantul a făcut referire, între altele, la o declarație manuscrisă a lui A. P. din 19 mai 1982. Conform reclamantului, conținutul acestei declarații întărea bănuielile sale conform cărora A. P. a putut ceda presiunilor Securității, oferind acesteia informații de natură să aducă atingere drepturilor și libertăților fundamentale ale unor terți, precum libertatea de exprimare și cea de asociere. Reclamantul se baza pe următorul pasaj din scrisoare:

„Menționez că la un timp după (...), am informat un ofițer al Ministerului de Interne asupra conferinței la care am participat, exprimându-mi dezacordul față de conținutul ei, precum și uimirea că a putut avea loc în condiții oficiale. ”

25. În concluziile scrise, reclamantul susținea că faptul de a dezvălui asemenea informații și de a-și exprima dezacordul într-o declarație făcută în fața unui reprezentant al fostului regim reprezenta o atitudine dacă nu de colaborare cu regimul, cel puțin de compromis, deoarece o asemenea atitudine era „o invitație la reprimarea organizatorilor“ acestor reuniuni. În această privință, reclamantul considera că declarația lui A. P. din 19 mai 1982 era o dovadă de natură să îi întărească îndoielile, cu atât mai mult cu cât Legea nr. 187/1999 oferea o definiție legală a noțiunii de „colaborator al organelor de Securitate ca poliție politică“, incluzând „persoanele care au oferit informații Securității prin care s-a adus atingere nemijlocit sau prin alte organe drepturilor și libertăților fundamentale ale omului“, cu excepția declarațiilor făcute în cursul anchetelor de către persoanele private de libertate din motive politice și cu privire la faptele care le erau imputate acestora.

26. Reclamantul a indicat, de asemenea, două persoane membre ale GDS, și anume R. S. și D. P., care și-au exprimat cu ocazia discuțiilor pe care le-au avut bănuielile în ceea ce îl privește pe A.P.

27. Reclamantul a precizat, în plus, că, în virtutea dreptului la libertatea de exprimare, avea dreptul de a aprecia fapte evidente, dar și aparențe.

28. Din concluziile scrise ale reclamantului rezultă că, la 15 mai 2001, adversarul său, A. P., a fost audiat de instanță cu privire la declarația din 19 mai 1982. Cu privire la acest subiect, A. P. a declarat că a fost constrâns de către Securitate să facă declarația incriminată și că aceasta privea cetățeni elvețieni care au participat la conferință, iar nu participanții români.

29. În fine, reclamantul a subliniat că, exprimându-și îndoielile în ceea ce privește integritatea lui A. P., el a înțeles mereu că A. P. pur și simplu a dat dovadă de slăbiciune în fața presiunilor Securității și că acesta nu a acționat niciodată cu scopul de a face rău sau de a obține privilegii din partea regimului. Reclamantul concluzionează că „afirmația conform căreia o persoană nu este un erou nu ar putea fi considerată o calomnie“.

30. În cadrul audierilor, A. P. a prezentat instanței un certificat emis de CNSAS, al cărui membru era, datat 12 iunie 2001, atestând că nu a colaborat cu Securitatea. De asemenea, a depus la dosar o declarație extrajudiciară dată de D. P., datată 22 iunie 2001, în care acesta din urmă declara că nu a afirmat niciodată că A. P. a colaborat cu fosta Securitate, că nu a avut discuții cu reclamantul în acest sens și că nu susține nimic din ceea ce reclamantul a afirmat în ceea ce îl privește.

2. Sentința din 13 iulie 2001 a Judecătoriei Sectorului 4 București

31. Printr-o sentință din 13 iulie 2001, Judecătoria Sectorului 4 București a dispus achitarea reclamantului, cu motivarea că elementele materiale și intenționale ale infracțiunilor de care era acuzat acesta nu erau reunite în speță, și a respins pretențiile civile ale părții vătămate.

32. Referindu-se la libertatea de exprimare, la dreptul publicului de acces la informațiile de interes public și la dreptul la protejarea demnității terților, astfel cum sunt garantate de Constituție, instanța a reținut mai întâi că afirmațiile reclamantului, descriind partea vătămată drept o persoană „care a avut o incredibilă obediență față de [P. R.]“ și drept o persoană slabă, incapabilă să reziste poliției politice a regimului comunist, erau judecați de valoare și nu depășeau limitele criticii acceptabile a personalităților publice, în măsura în care reclamantul nu a folosit expresii triviale sau injurioase, iar afirmațiile sale nu se apropiau de absurd sau de imposibilitatea obiectivă. În consecință, instanța a concluzionat că nu există infracțiunea de insultă în ceea ce îl privește pe reclamant.

33. Apoi, instanța a estimat că se putea deduce din discursul reclamantului că acesta a reproșat părții vătămate că ar fi colaborat cu fosta Securitate.

34. Instanța a constatat mai întâi interesul publicului de a discuta despre acest subiect, ținând cont de calitatea de persoană publică, investită cu funcții oficiale, a lui A. P., printre care în special cea de membru al CNSAS. Interesul public era accentuat în mod particular în ceea ce privește condițiile impuse de lege pentru a deveni membru al Colegiului CNSAS, mai ales condiția de a nu fi făcut parte din structurile Securității și de a nu fi fost colaborator al acesteia. Cu privire la acest aspect, instanța a subliniat că reclamantul a exprimat opiniile în litigiu în cadrul unei dezbateri de interes public ale cărei implicații erau mai largi și priveau eficacitatea CNSAS și a procedurilor prevăzute de Legea nr. 187/1999.

35. Instanța a reținut că reclamantul a acționat cu bunăcredință, deoarece el nu a exprimat niciodată certitudinea că partea civilă a colaborat cu Securitatea, ci doar bănuielile sale în acest sens, bazate pe anumite indicii de natură să dea naștere la asemenea îndoieli. Instanța a reținut că reclamantul a insistat mereu asupra subiectivității demersului său și asupra absenței unor probe certe, avertizând astfel membrii publicului și invitându-i să aprecieze personal indiciile existente.

36. De altfel, în ceea ce privește certificatul atestând că A. P. nu a colaborat cu fosta Securitate, instanța a stabilit că acest document putea într-adevăr să nu elimine îndoielile reclamantului, dat fiind contextul în care au fost enunțate îndoielile, și anume o critică a CNSAS și a eficacității acestuia, ceea ce implica în egală măsură a pune sub semnul întrebării dovezile eliberate de CNSAS însuși.

37. Instanța a concluzionat după cum urmează:(...) chiar eronat în privința concluziei trase, demersul (reclamantului) este formulat cu bună-credință, inculpatul însuși atrăgând atenția asupra neajunsurilor argumentelor sale și se constituie doar ca interpretări ale unor fapte obiective prezentate cu corectitudine (prezența părții vătămate în cele două cabinete, faptul că partea vătămată a fost supusă presiunilor fostei Securități, aspectul notoriu că maniera de acțiune a fostei Securități crea posibilitatea accentuată a forțării unei colaborări a unora din victimele sale etc.) prin prisma unor judecați de valoare personale care, greșit sau nu, așa cum s-a arătat, nu pot fi supuse controlului instanței, (...) - interpretări care nu ating pragul imposibilului sau neverosimilului evident pentru a deveni denigratoare prin însăși evidența neverosimilului celor afirmate -, acest demers se încadrează în limitele libertății de exprimare a opiniilor.

38. Respingând capătul de cerere cu privire la plata de daune morale, cu motivarea că reclamantul nu a comis nicio faptă ilicită, ci doar și-a exercitat dreptul la libertatea de exprimare garantat de Constituție, instanța a dispus în plus că rămân în sarcina statului cheltuielile judiciare avansate de stat.

3. Recursul părții vătămate la Tribunalul București

39. Partea civilă a introdus recurs în fața Tribunalului București împotriva Sentinței din 13 iulie 2001.

40. În același timp, Parchetul a introdus recurs, cu motivarea că cheltuielile de judecată ar fi trebuit reținute în sarcina părții care a pierdut.

41. La prima înfățișare din 1 octombrie 2001, Tribunalul București a dispus amânarea judecării cauzei pentru o dată ulterioară, în vederea comunicării motivelor de recurs către reclamant.

42. La 15 octombrie 2001, Tribunalul a deschis dezbaterile cu privire la recursurile formulate de A.P. și Parchet. Reprezentantul Ministerului Public a solicitat menținerea achitării reclamantului și respingerea recursului părții civile ca nefondat.

43. Instanța a ascultat pledoariile avocaților reclamantului și adversarului său. Reclamantul, care era prezent la dezbateri, nu a fost audiat personal de către Tribunalul București.

44. Printr-o decizie din 29 octombrie 2001, Tribunalul București a admis recursul introdus de A. P. și l-a condamnat pe reclamant la plata unei amenzi penale de 5.000.000 ROL și la daune morale în cuantum de 50.000.000 ROL către partea vătămată.

45. Instanța a stabilit că reclamantul nu a putut demonstra veridicitatea afirmațiilor sale conform cărora A. P. a colaborat cu fosta Securitate, în timp ce Certificatul din 12 iunie 2001 eliberat de CNSAS atesta că A. P. nu a colaborat. Tribunalul București nu a făcut nicio referire la considerentele reținute de Judecătoria în favoarea achitării reclamantului. Tribunalul a utilizat termenii următori:

„În speța de față, inculpatul nu a putut face dovada veridicității afirmațiilor sale care au găsit ecou în conștiința publicului și ar fi putut atrage sancțiuni în cazul în care acestea ar fi fost adevărate în ceea ce o privește pe partea vătămată, având în vedere funcția pe care o îndeplinea la vremea respectivă și declarația acestuia de negare a oricărei colaborări cu Securitatea.

Faptul că partea vătămată nu a avut statutul de colaborator al Securității este relevat în Adeverința nr. 5.552/12 iunie 2001 depusă la dosar și eliberată de CNSAS.

Față de aceste considerente, în baza art. 385¹⁵ pct. 2 lit. d) din Codul de procedură penală, Tribunalul va admite recursul părții vătămate A. P., va casa sentința penală recurată și în fond:

În baza art. 206 din Codul penal raportat la art. 63 din Codul penal, inculpatul va fi condamnat la 5.000.000 lei amendă penală.”

46. La 19 februarie 2002, reclamantul a plătit amenda penală. La 5 august 2002, reclamantul a plătit avocatului lui A.P. suma stabilită cu titlu de daune morale.

II. Dreptul și practica interne relevante

A. Dreptul și practica interne relevante

47. Dispozițiile Codului de procedură penală în ceea ce privește limitele competențelor instanțelor ce statuează asupra unui recurs, astfel cum erau redactate la momentul faptelor, precum și modificările care le-au fost aduse prin Legea nr. 356/2006 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală, precum și pentru modificarea altor legi, sunt descrise în Cauza *Mihaiu împotriva României* (nr. 42.512/02, paragrafele 21 și 22, 4 noiembrie 2008).

48. În ceea ce privește accesul la dosarele aparținând serviciilor secrete și deconspirarea fostei poliții politice, reglementarea internă pertinentă, și anume Legea nr. 187/1999, este descrisă în Hotărârea *Rotaru împotriva României* ([MC], nr. 28.341/95, paragrafele 31-32, CEDO 2000-V), și în Hotărârea *Petrina împotriva României* (nr. 78.060/01, paragrafele 17-18, 14 octombrie 2008).

49. Dispozițiile relevante ale Codului penal român în ceea ce privește infracțiunile împotriva onoarei și demnității, astfel cum erau în vigoare la momentul faptelor, precum și schimbările legislative ulterioare sunt descrise în Hotărârea *Boldea împotriva României* [nr. 19.997/02, paragrafele 16-18, CEDO 2007 - ... (extrase)].

50. Art. 63 alin. 2 din Codul penal, în vigoare la momentul faptelor, prevedea că maximul amenzii penale pentru infracțiunea de calomnie era de 30.000.000 ROL.

51. Prin Decizia nr. 62 din 18 ianuarie 2007, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I nr. 104 din 12 februarie 2007, Curtea Constituțională română a declarat neconstituțională legea de abrogare a art. 205-207 din Codul penal incriminând insulta și calomnia, cu motivarea că reputația persoanelor, astfel cum este garantată de Constituție, trebuia protejată în mod obligatoriu prin sancțiuni de natură penală.

B. Rapoartele anuale ale CNSAS

52. Primul raport privind activitatea CNSAS pentru perioada 13 martie 2000-31 mai 2002, publicat în 2002, în temeiul art. 7 din Legea nr. 187/1999, prezenta în preambulul său dificultățile apărute în funcționarea sa, în special imposibilitatea accesului direct la arhive, care se aflau în posesia serviciilor secrete reticente să le predea. Acest preambul era redactat după cum urmează:

„Accesul la propriul dosar întocmit cetățenilor români de fosta Securitate este o temă care a preocupat opinia publică și mediile politice încă din decembrie 1989.

De la momentul în care subiectul a început să fie dezbătut și până la promulgarea Legii nr. 187/1999 au trecut însă 10 ani. Au fost necesare apoi încă 4 luni pentru ca Parlamentul României să voteze componența Colegiului CNSAS și un an până la închirierea unui sediu. Toate acestea, precum și faptul că Legea nr. 187/1999 a fost, finalmente, rezultatul unor negocieri și că textul inițial a suferit zeci de amendamente, ceea ce a afectat coerența actului legislativ în discuție, și-au pus amprenta pe prima perioadă din activitatea CNSAS care face obiectul prezentului raport de activitate.

Un moment semnificativ al primilor 2 ani de activitate l-a constituit mutarea în sediul propriu și semnarea unui protocol adițional de colaborare cu S.R.I., document care a permis începerea efectivă a transferului arhivei fostei Securități către CNSAS și îndeplinirea unui obiectiv major al legii: accesul la propriul dosar.

Dificultatea principală (...) a fost faptul că s-a lucrat sub presiunea timpului și a opiniei publice, fapt explicabil, desigur, dacă avem în vedere cei 10 ani de întârziere pe care-i avem, luând ca o comparație Comisia Gauck din Germania. De asemenea, faptul că arhiva CNSAS se constituie prin transferul dosarelor din arhiva S.R.I. și nu prin preluarea in situ a acestei arhive este un factor esențial.”

53. Acest prim raport menționa că Serviciul Român de Informații a transmis către CNSAS, în perioada menționată mai sus, 3.573 de dosare individuale. Serviciul de Informații Externe a predat 65 de dosare, iar tribunalele militare 14. La 31 mai 2002, arhivele CNSAS cuprindeau în total 3.652 de dosare individuale.

54. Conform ultimului raport anual al CNSAS din 2008, Serviciul Român de Informații a predat în 2007 către CNSAS 15.500 de dosare. În același an, Ministerul Justiției a transmis, de asemenea, 109.907 dosare arhivate anterior în arhivele tribunalelor militare din București, Timișoara, Iași și Cluj.

ÎN DREPT

I. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 6 alin. 1 din Convenție

55. Reclamantul se plânge de faptul că prin condamnarea sa penală din 29 octombrie 2001 de către Tribunalul București, fără a fi audiat personal, i-a fost încălcat dreptul la un proces echitabil. El invocă art. 6 alin. 1 din Convenție, redactat după cum urmează în partea sa relevantă:

„Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî (...) asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa.”

56. Guvernul contestă această teză.

A. Cu privire la admisibilitate

57. Curtea constată că acest capăt de cerere nu este în mod vădit nefondat în sensul art. 35 alin. 3 din Convenție. De asemenea, Curtea constată că acesta nu prezintă niciun alt motiv de inadmisibilitate. Prin urmare, este necesar să fie declarat admisibil.

B. Cu privire la fond

1. Argumentele părților

58. Reclamantul arată că, contrar dispozițiilor Codului de procedură penală (CPP), Tribunalul București, prima instanță care i-a aplicat o sancțiune penală, nu l-a audiat și nici nu i-a dat cuvântul la finalul dezbaterilor. În consecință, nu a avut ocazia să precizeze semnificația afirmațiilor sale făcute cu ocazia conferinței de presă din 20 februarie 2001 și nici să rectifice ceea ce ar fi putut fi reținut în mod eronat - în special modul și timpul verbal utilizate în discursul său. Într-adevăr, reclamantul susține că a utilizat, cu ocazia conferinței de presă, modul condițional în fraza „De ce dl [A.P.] (...) ar fi colaborat cu Securitatea?“, iar nu modul indicativ „a colaborat“, astfel cum a reținut Judecătoria. Finalmente, reclamantul observă că, în conformitate cu dispozițiile Codului de procedură penală, faptul de a acorda cuvântul acuzatului la finalul dezbaterilor nu este un act de procedură facultativ, nefiind lăsat la latitudinea instanței și nici măcar a acuzatului.

59. Guvernul consideră că, examinând acuzațiile penale aduse reclamantului, instanțele naționale au respectat întru totul garanțiile de independență, imparțialitate, publicitate și egalitate a armelor. În această privință, el subliniază că, în speță, reclamantul a fost audiat de către Judecătoria, declarația sa aflându-se la dosar. De altfel, avocatul său a pus concluzii în apărare în cadrul procedurii de recurs. Mai mult, reclamantul a avut posibilitatea de a depune la dosar mijloacele de probă pe care le considera pertinente pentru a-și susține cauza. De altfel, reclamantul nu a solicitat în cadrul procedurii de recurs prezentarea de probe noi.

60. Guvernul subliniază apoi că Tribunalul București s-a raliat în decizia sa interpretării probelor și motivării Judecătoriei. Tribunalul nu a făcut decât să recalifice drept calomniatoare afirmațiile imputate reclamantului. Guvernul observă, de asemenea, că Tribunalul nu și-a motivat decizia doar sau într-o măsură determinantă pe declarația reclamantului, ci pe ansamblul probelor din dosar.

61. Mai mult, Guvernul amintește că, potrivit jurisprudenței Curții, le revine în principal instanțelor naționale să aprecieze probele strânse de către acestea și relevanța acelor pe care le propun inculpații, iar caracterul echitabil al unei proceduri trebuie analizat ținând cont de ansamblul acesteia. Guvernul atrage atenția asupra ultimelor modificări ale CPP care obligă instanțele de recurs să îl audieze pe inculpat.

2. Aprecierea Curții

62. Curtea amintește că modalitățile de aplicare a art. 6 din Convenție în cadrul căilor de atac depind de caracteristicile procedurii despre care este vorba; este necesar să se țină cont de ansamblul procedurii interne și de rolul care revine instanțelor în căile de atac în ordinea juridică națională. În cazul în care o audiere a avut loc în fața instanței de fond, absența

dezbaterilor publice în căile de atac se poate justifica prin particularitățile procedurii în discuție, având în vedere natura sistemului intern al căilor de atac, întinderea atribuțiilor instanței care statuează asupra căilor de atac, modul în care interesele reclamantului au fost efectiv prezentate și protejate în fața acesteia și, mai ales, natura problemelor pe care instanța din căile de atac trebuie să le soluționeze (*Botten împotriva Norvegiei*, 19 februarie 1996, paragraful 39, Culegere de hotărâri și decizii 1996-I).

63. În fața unei instanțe investite cu soluționarea căilor de atac, având plenitudine de jurisdicție, art. 6 din Convenție nu garantează în mod obligatoriu dreptul la o audiere publică și nici, în cazul în care o asemenea audiere are loc, dreptul de a asista personal la dezbateri (*Fejde împotriva Suediei*, 29 octombrie 1991, paragraful 33, seria A nr. 212-C).

64. În schimb, Curtea a stabilit că, atunci când o instanță din căile de atac trebuie să se pronunțe într-o speță asupra aspectelor de fapt și de drept deduse judecății și să analizeze în ansamblul speței problema vinovăției sau nevinovăției inculpatului, aceasta nu poate, pentru motive de echitate a procedurii, să hotărască asupra acestor aspecte fără o apreciere directă a declarațiilor făcute personal de către inculpatul care afirmă că nu a comis fapta considerată infracțiune (*Ekbatani împotriva Suediei*, 26 mai 1988, paragraful 32, seria A nr. 134, și *Constantinescu împotriva României*, nr. 28.871/95, paragraful 55, CEDO 2000-VIII).

65. În speță, Curtea observă mai întâi că nicio parte nu contestă faptul că reclamantul a fost condamnat de Tribunalul București fără a fi audiat personal (paragraful 43 de mai sus). Astfel, pentru a stabili dacă a existat o încălcare a art. 6 din Convenție, este necesară examinarea atribuțiilor Tribunalului și natura problemelor pe care trebuia să le soluționeze.

66. Curtea amintește că în speță întinderea atribuțiilor Tribunalului București, în calitatea sa de instanță de recurs, este stabilită în art. 385¹⁵ și 385¹⁶ din CPP. Conform art. 385¹⁵, Tribunalul, atunci când statuează în recurs, nu este obligat să pronunțe o nouă hotărâre cu privire la fond, însă ar avea această posibilitate legală, ceea ce, în speță, s-a și întâmplat. Prin Decizia din 29 octombrie 2001, Tribunalul București a anulat Sentința din 13 iulie 2001 și a pronunțat o nouă hotărâre pe fond. Conform dispozițiilor legale citate mai sus, statuând din nou cu privire la conflictul juridic dedus judecății, Tribunalul București se bucura de plenitudine de jurisdicție și trebuia să aprecieze atât situația de fapt a speței, cât și încadrarea juridică a acesteia. Tribunalul putea să hotărască, fie să confirme achitarea reclamantului, fie să îl declare vinovat, după ce a procedat la o apreciere completă a problemei vinovăției sau nevinovăției acestuia, administrând, dacă era cazul, noi mijloace de probă.

67. În speță, Curtea observă că, după ce a infirmat achitarea pronunțată în primă instanță, Tribunalul București a statuat asupra fondului acuzațiilor aduse reclamantului, declarându-l vinovat de calomnie, fără a-l fi audiat personal, deși acesta era prezent la dezbateri. Mai mult, astfel cum rezultă din dosarul instanței, instanța a omis în același timp să îi ofere cuvântul la finalul dezbaterilor (*a contrario Constantinescu*, citată mai sus, paragrafele 27 și 58). Or, în opinia Curții, pentru a pronunța hotărârea, Tribunalul București nu s-a limitat să efectueze o interpretare diferită în drept față de cea a Judecătoriei în ceea ce privește ansamblul elementelor obiective, dar chiar a efectuat o nouă apreciere a faptelor considerate ca fiind dovedite de prima instanță și le-a reconsiderat, problemă care depășește

considerațiile strict juridice (*mutatis mutandis*, *Igual Coll împotriva Spaniei*, nr. 37.496/04, paragraful 36, 10 martie 2009). Într-adevăr, aspectele speței pe care Tribunalul a trebuit să le analizeze pentru a se pronunța asupra vinovăției reclamantului aveau un caracter factual, dat fiind că instanța a examinat din nou existența unor elemente constitutive ale infracțiunii de calomnie (paragraful 45 de mai sus).

68. Curtea observă că, în speță, Guvernul nu susține că a existat o renunțare a reclamantului la dreptul său de a fi audiat în persoană (*Calmanovici împotriva României*, nr. 42.250/02, paragraful 108, 1 iulie 2008, și, *mutatis mutandis*, *Botten*, citată mai sus, paragraful 53). În consecință, ea consideră că instanța de recurs era ținută să ia măsuri pozitive pentru a audia reclamantul cu ocazia dezbaterilor, chiar dacă acesta nu a solicitat expres aceasta (*Dănilă împotriva României*, nr. 53.897/00, paragraful 41, 8 martie 2007, *Spînu împotriva României*, nr. 32.030/02, paragraful 58, 29 aprilie 2008, și, *mutatis mutandis*, *Botten*, citată mai sus, paragraful 53), sau, cel puțin, să îi ofere posibilitatea de a corobora sau de a completa, după caz, concluziile avocatului său. De asemenea, Curtea amintește că, dacă dreptul inculpatului la ultimul cuvânt are o importanță certă, acesta nu trebuie confundat cu dreptul său de a fi audiat personal, în timpul dezbaterilor, de către instanță (*Constantinescu*, citată mai sus, paragraful 58 *in fine*).

69. În acest context, Curtea estimează că faptul că reclamantul a fost audiat de Judecătoria nu exonera Tribunalul de obligația de a-l audia, cu atât mai mult cu cât Judecătoria a dispus achitarea acestuia. În plus, Curtea accentuează că nu i s-ar putea reproșa reclamantului o lipsă de interes pentru proces, în condițiile în care acesta a asistat la înfățișările de la Judecătoria, în fața căreia și-a susținut personal cauza, precum și la cele de la Tribunal [a se vedea paragrafele 22 și 43 de mai sus și, a contrario, *Ivanciuc împotriva României* (decizie), nr. 18.624/03, 8 septembrie 2005].

70. Astfel, Curtea apreciază că condamnarea reclamantului, pronunțată fără ca acesta să fie audiat personal și, mai ales, după achitarea de către Judecătoria (a se vedea, printre altele, *Mircea împotriva României*, nr. 41.250/02, paragraful 54, 29 martie 2007), este contrară exigențelor unui proces echitabil în sensul art. 6 alin. 1 din Convenție.

În consecință, a fost încălcată această dispoziție.

II. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 10 din Convenție

71. Reclamantul susține că condamnarea sa penală și civilă prin Decizia din 29 octombrie 2001 a Tribunalului București reprezintă o ingerință disproporționată în libertatea sa de exprimare, ce nu era necesară într-o societate democratică. El invocă art. 10 din Convenție, redactat după cum urmează:

„Orice persoană are dreptul la libertate de exprimare. Acest drept include libertatea de opinie și de a primi sau a comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere. Prezentul articol nu împiedică statele să impună societăților de radiodifuziune, cinematografie sau televiziune un regim de autorizare.

Exercitarea acestor libertăți ce comportă îndatoriri și responsabilități poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege care, într-o societate democratică, constituie măsuri necesare pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății, a moralei, a reputației sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea informațiilor confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești.”

72. Guvernul contestă această teză.

A. Cu privire la admisibilitate

73. Curtea constată că acest capăt de cerere nu este în mod vădit nefondat în sensul art. 35 alin. 3 din Convenție. De asemenea, Curtea constată că acesta nu prezintă niciun alt motiv de inadmisibilitate. Prin urmare, este necesar să fie declarat admisibil.

B. Cu privire la fond

1. Argumentele părților

74. Reclamantul consideră că condamnarea sa penală și civilă pentru calomnie constituie o ingerință în libertatea sa de exprimare, ingerință care nu răspunde unei nevoi sociale imperioase. El susține că și-a exercitat în mod legitim dreptul la libertatea de exprimare prin pronunțarea discursului incriminat, exprimând o apreciere subiectivă a faptelor și aparențelor, formulând judecăți de valoare, iar nu certitudini în ceea ce privește poziția lui A.P. cu privire la deconspirarea fostei poliții politice și având o bază factuală suficientă. Reclamantul arată în acest sens că discursul său a fost decent și de bună-credință.

75. Reclamantul consideră apoi că motivele invocate de autoritățile naționale pentru a justifica ingerința nu erau pertinente și suficiente. Astfel, el remarcă faptul că Tribunalul București și-a bazat decizia pe funcția publică a lui A.P., membru al Colegiului CNSAS și secretar de stat. Or, conform reclamantului, acest statut însuși permitea o critică mai largă la adresa lui A.P. De asemenea, reclamantul subliniază interesul public extrem de accentuat pentru dezbateră care privea condițiile impuse de lege pentru a deveni membru al CNSAS și respectarea acestor exigențe de către membrii acestui colegiu. Reclamantul susține că afirmațiile sale plecau de la faptul demonstrat că, uneori, instituțiile statului au pronunțat decizii contrare legii. El consideră că faptul că afirmațiile sale au fost reluate în mod trunchiat de către presă nu poate antrena răspunderea sa civilă și penală.

76. În sfârșit, reclamantul subliniază că suma pe care a trebuit să o plătească lui A.P. cu titlu de daune morale, cumulată cu amenda penală, reprezenta, la momentul faptelor, de peste 30 de ori salariul lunar minim.

77. Guvernul admite că Decizia din 29 octombrie 2001 a Tribunalului București ar putea fi interpretată drept o ingerință în dreptul reclamantului la libertatea de exprimare. Totuși, el consideră că este vorba despre o ingerință prevăzută de lege, și anume art. 206 din Codul penal pentru condamnarea penală și art. 998 și 999 din Codul civil pentru condamnarea

civilă. În plus, condamnarea avea un scop legitim, și anume protecția reputației altora, în speță a lui A.P., care ocupa o funcție publică importantă.

78. În ceea ce privește necesitatea acestei ingerințe într-o societate democratică, Guvernul remarcă mai întâi că afirmațiile incriminate ale reclamantului au fost făcute cu ocazia unei conferințe de presă și că au fost reluate de mai multe ziare. El estimează că discursul reclamantului avea un caracter tendențios, în condițiile în care acesta cunoștea realitatea verificărilor la care A.P. a fost supus pentru a accede în funcțiile deținute. În plus, Guvernul remarcă faptul că, deși reclamantul l-a indicat pe D. P. pentru a dovedi unele dintre afirmațiile sale, acesta din urmă a negat aceste susțineri într-o declarație extrajudiciară depusă la dosar de către A.P.

79. Guvernul apreciază apoi că afirmațiile reclamantului, în ansamblul lor, cuprindeau imputări de fapt, lipsite de orice bază factuală. În această privință, el amintește că, așa cum a reținut de altfel chiar Judecătoria, discursul reclamantului a cunoscut o largă acoperire mediatică, de natură să lezeze demnitatea, prestigiul și dreptul la imagine al lui A. P. Or, în măsura în care reclamantul a depășit limitele criticii admisibile față de funcționarii publici, Guvernul opinează că marja de apreciere de care dispun statele nu a fost depășită. El estimează, de asemenea, că motivele invocate de instanțele naționale erau pertinente și suficiente în sensul art. 10 alin. 2. În plus, Guvernul arată că reclamantul a fost condamnat la plata unor sume puțin importante în raport cu cele reținute în cauzele în care Curtea a constatat o încălcare a libertății de exprimare.

2. Aprecierea Curții

80. Curtea estimează că condamnarea care face obiectul cauzei reprezintă o „ingerință” în exercitarea de către reclamant a dreptului său la libertatea de exprimare. Această imixtiune încalcă art. 10 din Convenție, cu excepția cazului în care este „prevăzută de lege”, urmărește unul sau mai multe dintre scopurile legitime enumerate în art. 10 alin. 2 și este „necesară, într-o societate democratică” pentru a le atinge.

a) „Prevăzută de lege”

81. Curtea observă că Tribunalul București s-a bazat, pentru a ajunge la condamnarea reclamantului, pe art. 206 din Codul penal referitor la calomnie și pe art. 998 din Codul civil ce reglementează răspunderea civilă delictuală. Astfel, ingerința era „prevăzută de lege”.

b) „Scop legitim”

82. Curtea observă că ingerința în litigiu urmărea un scop legitim raportat la art. 10 alin. 2 din Convenție, și anume protecția reputației altora, în speță cea a domnului A. P., cunoscut drept om de cultură, fost ministru al culturii și al afacerilor externe și fost membru al Colegiului CNSAS.

c) „Necesară într-o societate democratică”

83. Curții îi mai rămâne să verifice dacă această ingerință era „necesară” într-o societate democratică pentru a atinge scopul legitim urmărit. Ea trimite în această privință la principiile fundamentale care se desprind din jurisprudența sa în materie [a se vedea, printre numeroase altele, *Tourancheau și July împotriva Franței*, nr. 53.886/00, paragrafele 64-68, 24 noiembrie 2005, *Lindon, Otchakovsky-Laurens și July împotriva Franței* [MC], nr. 21.279/02 și 36.448/02, paragrafele 45 și 46, CEDO 2007-XI, și *July și Sarl Libération împotriva Franței*, nr. 20.893/03, CEDO 2008-... (extrase), paragrafele 60-64].

84. În exercitarea puterii sale de control, Curtea nu se poate substitui instanțelor interne competente, ci ea trebuie să verifice prin prisma art. 10 din Convenție hotărârile pe care acestea leau pronunțat în virtutea puterii lor de apreciere. De aici nu rezultă că ea ar trebui să se limiteze la a cerceta dacă statul pârât a utilizat această putere cu bună-credință, cu grijă și în mod rezonabil; Curtea trebuie să analizeze ingerința în litigiu în lumina ansamblului cauzei, inclusiv din perspectiva amplitudinii afirmațiilor imputate reclamantului și a contextului în care acesta le-a emis (*News Verlags GmbH & Co. KG împotriva Austriei*, nr. 31.457/96, paragraful 52, CEDO 2000-I).

85. În special, Curții îi revine sarcina să determine dacă motivele invocate de către autoritățile naționale pentru a justifica ingerința apăreau drept „pertinente și suficiente” și dacă măsura incriminată era „proporțională cu scopurile legitime urmărite” (*Chauvy și alții împotriva Franței*, nr. 64.915/01, paragraful 70, CEDO 2004-VI). În acest demers, Curtea trebuie să se convingă că autoritățile naționale au aplicat, bazându-se pe o apreciere acceptabilă a faptelor pertinente, niște reguli conforme principiilor consacrate de art. 10 din Convenție (*Zana împotriva Turciei*, 25 noiembrie 1997, paragraful 51, Culegere de hotărâri și decizii 1997-VII, și *Kyprianou împotriva Ciprului* [MC], nr. 73.797/01, paragraful 171, 15 decembrie 2005).

86. Curtea trebuie, de altfel, să verifice dacă autoritățile interne au asigurat un just echilibru între, pe de o parte, protecția libertății de exprimare, consacrată de art. 10 din Convenție, și, pe de altă parte, cea a dreptului la reputația persoanelor implicate în cauză, care, în calitate de element al vieții private, este protejat de art. 8 din Convenție (*Chauvy și alții*, citată mai sus, paragraful 70 *in fine*). Această ultimă dispoziție poate necesita adoptarea unor măsuri pozitive în măsură să garanteze respectarea efectivă a vieții private mergând până la relațiile interpersonale ale indivizilor implicați (*Von Hannover împotriva Germaniei*, nr. 59.320/00, paragraful 57, CEDO 2004-VI, și *Petrina împotriva României*, nr. 78.060/01, paragraful 35, 14 octombrie 2008).

87. În speță, remarcând calitatea de publicist al reclamantului, fără ca jurnalismul să fie profesia sa, și calitatea sa de militant pentru respectarea drepturilor omului, Curtea amintește că datorită „îndatoririlor și responsabilităților” inerente exercitării libertății de exprimare, protecția oferită de art. 10 din Convenție persoanelor care, cum este și cazul reclamantului, se angajează într-o dezbatere publică este subordonată condiției ca reclamantul să acționeze cu bună-credință astfel încât să ofere informații exacte și credibile (*Radio France și alții împotriva Franței*, nr. 53.984/00, paragraful 37, Culegere de hotărâri și decizii 2004-II, și *Bladet Tromsø și Stensaas împotriva Norvegiei* [MC], nr. 21.980/03, paragraful 65, CEDO

1999-III). Totuși, acestor persoane le este permis să recurgă la o anumită doză de exagerare, chiar de provocare (*Mamère împotriva Franței*, nr. 12.697/03, paragraful 25, CEDO 2006-XIII).

88. Curtea observă că, în prezenta cauză, Tribunalul București a considerat că, prin afirmațiile făcute cu ocazia unei conferințe de presă, reclamantul l-a expus pe A. P. disprețului public și unor posibile sancțiuni, ținând cont de funcțiile deținute de acesta. Este necesar deci să se examineze, având în vedere principiile menționate mai sus, dacă motivele invocate de Tribunalul București pentru a justifica condamnarea persoanei în cauză erau „pertinente și suficiente“.

89. Curtea amintește în această privință că art. 10 alin. 2 din Convenție nu permite în niciun fel restricții aduse libertății de exprimare în domeniul discursului politic sau al unor probleme de interes general [*Sürek împotriva Turciei* (nr. 1) [MC], nr. 26.682/95, paragraful 61, CEDO 1999-IV]. Astfel, ea trebuie să ia în considerare ansamblul contextului în care afirmațiile în litigiu au fost formulate (*Bladet Tromsø și Stensaas împotriva Norvegiei*, citată mai sus, paragraful 62).

90. Curtea evidențiază în principal că discursul incriminat al reclamantului se înscria în contextul special al unei dezbateri de ordin național privind o temă de interes general și extrem de sensibilă. Acesta privea aplicarea Legii nr. 187/1999 cu privire la accesul cetățenilor la dosarul personal întocmit de către Securitate și vizând demascarea caracterului de poliție politică al acestei organizații, precum și ineficacitatea activității CNSAS. În acest context, reclamantul a exprimat îndoieli privind colaborarea cu Securitatea față de A.P., figură publică foarte cunoscută în România.

91. Curtea amintește că, chiar dacă nu este exact că persoanele publice se expun cu bună știință unui control atent al faptelor și gesturilor lor, precum oamenii politici (*Janowski împotriva Poloniei* [MC], nr. 25.716/94, paragraful 33, CEDO 1999-I), nu este mai puțin adevărat că limitele criticii admisibile sunt mai largi când este vorba de exercitarea unor funcții oficiale decât ar fi în cazul unor particulari (*Mamère*, citată mai sus, paragraful 27). În speță, afirmațiile în litigiu îl priveau pe A.P., personalitate publică și larg mediatizată, în calitate sa de membru al CNSAS (*a contrario Petrina*, citată mai sus, paragraful 46). Or, în opinia Curții, interesul general față de adoptarea Legii nr. 187/1999 și față de aplicarea acesteia de către CNSAS era de natură să justifice dezbateră publică privind aspectul de a ști dacă membrii acestui organism îndeplineau condițiile impuse de lege pentru a ocupa o asemenea poziție.

92. Este necesar apoi să se amintească jurisprudența bine stabilită în acest moment a Curții, conform căreia, pentru a aprecia asupra existenței unei „nevoi sociale imperioase“ de natură să justifice o ingerință în exercitarea libertății de exprimare, este necesar să se distingă cu grijă între fapte și judecăți de valoare. Dacă materialitatea celor dintâi se poate dovedi, cele din urmă nu pot face obiectul unei demonstrații a exactității lor [*De Haes și Gijssels împotriva Belgiei*, 24 februarie 1997, paragraful 42, Culegere de hotărâri și decizii 1997-I, și *Harlanova împotriva Letoniei* (dec.), nr. 57.313/00, 3 aprilie 2003]. Desigur, atunci când este vorba despre afirmații referitoare la comportamentul unui terț, uneori poate fi dificil să se distingă

între afirmații factuale și judecăți de valoare. Aceasta nu exclude ideea ca și o judecată de valoare să apară ca fiind excesivă dacă este lipsită total de orice bază factuală (*Jerusalem împotriva Austriei*, nr. 26.958/95, paragraful 43, CEDO 2001-II).

93. În speță, atunci când se examinează afirmațiile litigioase în lumina discursului reclamantului în ansamblul său, suntem în prezența unui amestec de judecăți de valoare și a anumitor elemente factuale.

94. Curtea constată că reclamantul a avertizat publicul asupra faptului că el doar exprima anumite îndoieli, că făcea o apreciere subiectivă a faptelor și aparențelor cu privire la poziția lui A.P. în ceea ce privește problema deconspirării fostei poliții politice. Afirmațiile făcute nu erau prezentate ca fiind certitudini (*a contrario Cumpănă și Mazăre împotriva României* [MC], nr. 33.348/96, paragraful 100, CEDO 2004-XI, și *Petrina*, citată mai sus, paragraful 44), ci doar drept bănuieli, așteptând ca procedurile instituite de Legea nr. 187/1999, care era tema principală a discursului său, să devină eficace în ceea ce privește accesul publicului la dosarele fostei Securități și să permită verificarea acestor bănuieli. În plus, reclamantul și-a justificat bănuielile făcând referire la comportamentul lui A.P. și la unele fapte, precum, de exemplu, apartenența sa la Mișcarea pentru Meditație Transcendentală, și la modul de acțiune al agenților Securității, fapte a căror realitate nu a fost contestată. Este de remarcat faptul că certificatul atestând că A.P. nu a colaborat cu Securitatea nu a fost prezentat decât după conferința de presă organizată de reclamant (paragraful 30 de mai sus). În acest context, Curtea estimează că reclamantul a acționat cu bună-credință, scopul conferinței fiind de a informa publicul cu privire la un subiect de interes general (*a contrario Mihaiu*, citată mai sus, paragraful 67).

95. Mai mult, Curtea constată că este vorba despre niște afirmații orale pronunțate cu ocazia unei conferințe de presă, ceea ce l-a lipsit pe reclamant de posibilitatea de a le reformula, reface sau de a le retrage (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Fuentes Bobo împotriva Spaniei*, hotărâre din 29 februarie 2000, nr. 39.293/98, paragraful 46, și *Boldea*, citată mai sus, paragraful 58). În această privință, trebuie subliniat că reclamantul a ținut să precizeze că a utilizat forma condițională, iar nu modul indicativ, astfel cum au preluat mijloacele de informare în masă și Judecătoria (paragrafele 19 și 20 de mai sus).

96. Curtea apreciază apoi că buna-credință a reclamantului este de asemenea dovedită de participarea sa la procedura penală îndreptată împotriva sa (*a contrario Ivanciuc*, citată mai sus). Curtea observă că persoana în cauză a dat dovadă de interes pentru proces, prezentându-se la termenele stabilite de instanțe în fața Judecătoriei și a Tribunalului. Astfel, el a putut fi audiat personal în procedura din fața Judecătoriei, a putut să depună concluzii scrise și să prezinte, în toate stadiile procedurii, elementele de probă susceptibile să dovedească afirmațiile sale (*a contrario Cumpănă și Mazăre*, citată mai sus, paragraful 104, *Stângu și Scutelnicu împotriva României*, 31 ianuarie 2006, nr. 53.899/00, paragraful 51, și *Petrina*, citată mai sus, paragraful 50).

97. Acestea fiind spuse, este esențial, pentru a proteja interesele concurente care sunt libertatea de exprimare și libertatea dezbaterilor, ca, într-o anumită măsură, să se asigure o procedură echitabilă (*Steel și Morris împotriva Marii Britanii*, nr. 68.416/01, paragraful 95,

CEDO 2005-II). În prezenta cauză, Curtea a constatat deja că reclamantul nu a beneficiat de un proces echitabil, cu încălcarea art. 6 alin. 1 din Convenție, în măsura în care a fost condamnat fără a fi audiat personal de către instanța care a constatat vinovăția sa. În plus, casând această hotărâre pentru a-l condamna pe reclamant penal și civil, Tribunalul București nu a acordat nicio atenție contextului în care au fost făcute afirmațiile respective sau intereselor din speță (*mutatis mutandis*, *Desjardin împotriva Franței*, nr. 22.567/03, paragrafele 39 și 46, 22 noiembrie 2007), nici faptului că reclamantul a fost achitat în primă instanță.

98. În aceste condiții nu s-ar putea afirma că Tribunalul București a oferit motive „pertinente și suficiente” pentru a concluziona că reclamantul a adus atingere reputației lui A.P. și pentru a-l condamna.

99. În ceea ce privește caracterul proporțional al atingerii dreptului la libertatea de exprimare, Curtea amintește că natura și severitatea pedepselor aplicate sunt elemente care trebuie luate în considerare (*Cumpănă și Mazăre împotriva României*, citată mai sus, paragraful 111, și *Brunet-Lecomte și alții împotriva Franței*, nr. 42.117/04, paragraful 51, 5 februarie 2009).

100. În această privință trebuie amintit că dacă statele contractante au facultatea, chiar datoria, de a reglementa exercitarea libertății de exprimare astfel încât să asigure, prin lege, o protecție adecvată reputației indivizilor, ele trebuie să evite în aceste demersuri să adopte măsuri de natură a intimida mijloacele de informare în masă și formatorii de opinie să își îndeplinească rolul lor de a alerta publicul cu privire la problemele de interes general, precum relațiile personalităților publice cu fostul regim represiv dinainte de 1989. Curtea remarcă astfel cuantumul extrem de ridicat al daunelor morale acordate, care reprezenta de peste 15 ori cuantumul salariului mediu la momentul faptelor.

101. Având în vedere cele de mai sus, și, în special, importanța dezbaterii de interes general în cadrul căreia se înscriau afirmațiile respective, Curtea consideră că ingerința în libertatea de exprimare a reclamantului nu a fost, în speță, justificată de motive pertinente și suficiente. Astfel, ingerința nu ar putea fi considerată proporțională și deci „necesară într-o societate democratică” în sensul art. 10 din Convenție. În consecință, a existat o încălcare a acestei dispoziții.

III. Cu privire la aplicarea art. 41 din Convenție

102. Art. 41 din Convenție prevede:

„În cazul în care Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenției sau a protocoalelor sale și dacă dreptul intern al înaltei părți contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o reparație echitabilă.”

A. Prejudiciu

103. Reclamantul a solicitat 5.500 RON cu titlu de prejudiciu material, sumă care reprezintă cuantumul amenzii penale și al daunelor morale plătite părții vătămate ca urmare a condamnării. El consideră că această sumă ar trebui reevaluată luând în considerare evoluția salariului mediu între data plății acestor sume (2002) și anul 2009. El a solicitat, de asemenea, 5.000 EUR cu titlu de prejudiciu moral.

104. Guvernul a susținut că sumele plătite de către reclamant ca urmare a condamnării sale trebuie reevaluate ținând cont de metodele Institutului Național de Statistică. Astfel, el a estimat că sumele reactualizate se ridică la 2.222 EUR. Acesta a susținut, de asemenea, că legătura de cauzalitate între prejudiciul moral invocat și suma solicitată sub acest aspect nu a fost dovedită și că o eventuală constatare a încălcării ar putea constitui, în sine, o reparație suficientă a prejudiciului moral pretins de reclamant.

105. Curtea observă că baza care trebuie reținută pentru acordarea unei reparații echitabile rezidă, în speță, în faptul că reclamantul nu a beneficiat de o procedură echitabilă și în ingerința disproporționată în dreptul său la libertatea de exprimare, ca urmare a condamnării sale pentru calomnie. Curtea constată că reclamantul a plătit atât amenda penală, cât și daunele morale acordate ca urmare a condamnării sale penale (*a contrario Anghel împotriva României*, nr. 28.183/03, paragraful 78, 4 octombrie 2007). Prin urmare, având în vedere ansamblul elementelor prezentate de către părți în această privință, Curtea acordă reclamantului 3.500 EUR cu titlu de prejudiciu material.

106. Mai mult, Curtea consideră că reclamantul a suferit un prejudiciu moral incontestabil. Statuând în echitate, astfel cum dispune art. 41 din Convenție, acordă reclamantului 5.000 EUR cu titlu de prejudiciu moral.

B. Cheltuieli de judecată

107. Reclamantul a solicitat în același timp 38 EUR pentru costurile și cheltuielile implicate de procedurile interne și 5.000 RON, aproximativ 1.180 EUR, pentru cele din fața Curții. El a transmis documente justificative pentru o parte dintre aceste sume.

108. Guvernul a remarcat că reclamantul nu a transmis Curții niciun document justificativ cu privire la suma de 5.000 RON.

109. Conform jurisprudenței Curții, un reclamant nu poate obține restituirea costurilor și cheltuielilor decât în măsura în care s-a stabilit caracterul real, necesar și rezonabil al cuantumului acestora. În speță, ținând cont de documentele aflate la dispoziția sa, precum și de criteriile menționate mai sus, Curtea consideră rezonabilă suma de 1.180 EUR, care include toate costurile și cheltuielile, și o acordă reclamantului.

C. Dobânzi moratorii

110. Curtea consideră potrivit ca rata dobânzilor moratorii să se bazeze pe rata dobânzii facilității de împrumut marginal a Băncii Centrale Europene, majorată cu 3 puncte procentuale.

PENTRU ACESTE MOTIVE,

În unanimitate,

CURTEA

1. declară cererea admisibilă;
2. hotărăște că a existat o încălcare a art. 6 alin. 1 din Convenție;
3. hotărăște că a existat o încălcare a art. 10 din Convenție;
4. hotărăște:

a)ca statul pârât să îi plătească reclamantului, în termen de 3 luni de la data rămânerii definitive a prezentei hotărâri, în conformitate cu art. 44 alin. 2 din Convenție, suma de 3.500 EUR (trei mii cinci sute euro) pentru prejudiciul material, 5.000 EUR (cinci mii euro) pentru prejudiciul moral și 1.180 EUR (una mie una sută optzeci euro) pentru costuri și cheltuieli, sume ce vor fi convertite în moneda statului pârât la cursul de schimb valabil la data plății, plus orice sumă care ar putea fi datorată cu titlu de impozit;

b)ca, începând de la expirarea termenului menționat mai sus și până la efectuarea plății, aceste sume să se majoreze cu o dobândă simplă având o rată egală cu cea a facilității de împrumut marginal a Băncii Centrale Europene, valabilă în această perioadă și majorată cu 3 puncte procentuale;

5. respinge cererea de reparație echitabilă pentru restul pretențiilor.

Redactată în limba franceză, apoi comunicată în scris, la data de 8 iunie 2010, în temeiul art. 77 alin. 2 și 3 din Regulamentul Curții.

Josep Casadevall,

președinte

Santiago Quesada,

grefier